

לאכילת שלמים שקרבו אתמול; וגם כפירוש רש"י (על פי מסקנת הגמ'), שכאשר נשחטו שני הקרבנות, השלמים שבאו אמש, והחטאת שבאה היום – זריקת דם החטאת קודמת לזריקת דם השלמים. זאת, בהתאם לשיטתו (ראה לעיל מערכה רכ) שמתן זכות קדימה לקרבן שבא ראשון נאמרה במקרים מסוימים בלבד, ולא כאשר אחד מהם מקודש מחברו. על דעת הרמב"ם בעניין זה ראה במערכה שם.

סיכום

המשנה מדברת על סדרי הקדימה בין קרבנות מימים שונים, ואומרת ששלמים של אתמול קודמים לשל היום, אבל חטאת ואשם של היום קודמים לשלמים של אתמול, לדעת חכמים שהלכה כמותם, מפני קדושתם היתירה. מפשט המשנה נראה שהיא עוסקת בהקדמת האכילה, וכך פירשו רוב הראשונים, ולפי זה עדיפות הקרבן של היום היא בגלל שהשהיית הבשר מקלקלת אותו (רש"י) או מחשש שיבוא לידי נותר (תוס'). לעומת זאת מפשט הגמ' נראה שהמשנה עוסקת בהקדמת ההקרבה, שקרבן שהובא אתמול למקדש יש לו עדיפות בהקרבתו, ובכל זאת חטאת של היום קודמת לשל אתמול, וכך פירש רש"י. בליקוטי הלכות סובר שלהלכה שני הפירושים קיימים.

שבאו אמש שהו בעזרה חיים במשך הלילה⁷. שמא מדובר, לדעת רש"י, שבעליהם הביאו אותם אתמול להקרבה ולא הספיקו הכהנים להקריבם, ובעל השלמים לקחם לביתו וחזר למקדש למחרת, ולמרות שהקרבן עזב את העזרה יש לו זכות קדימה, כי כבר אתמול היה חיוב להקריבו (עיין מערכה רכ).

בתוספתא (פ"י ה"ג) שנינו: "כשם שקודמין זה את זה בהקרבה – כך קודמין זה את זה באכילה. קדשי קדשים קודמין לקדשים קלים. הנאכלין ליום אחד קודמין לנאכלין לשני ימים. שלמים של אמש קודמין לחטאת ואשם של יום. רבי שמעון אומר: חטאת ואשם של יום קודמין לשל מאמש". אף כאן משתמע כשיטת הראשונים שכל זה נאמר לענין האכילה, שהרי דיני קדימת המקודש בהקרבה כבר נאמרו בתוספתא בהלכות הקודמות.

באשר לדיני הקדימה הנובעים מפירוש רש"י לגבי קרבנות שהקדימו לבוא למקדש עיין מערכה רכ.

פסק ההלכה

בליקוטי הלכות (זבח תודה ד"ה שלמים) פוסק כדעת חכמים, על פי שתי השיטות בפירוש המשנה: גם כפירוש התוס' והרמב"ם, שאכילת חטאת ואשם שקרבו היום קודמת

מערכה רל. דרך אכילת הקדשים (צ,ב)

במשנתנו: "דבמתנות כהונה כתיב 'לך נתתם למשחה', לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים צלי שלוק ומבושל ובמטעמים ותבלין" (ועיין גם רש"י עו,א ד"ה לשנות באכילתן).

סוגיה הפוכה, לכאורה, מופיעה בגמ' בחולין (קלב,ב): "אמר רב חסדא: מתנות כהונה [זרוע לחיים וקיבה, הניתנים לכהן מבהמת חולין] אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא בחרדל. מאי טעמא? אמר קרא: 'למשחה' – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים". הדברים סותרים למשנה כאן, המתירה לאכול את הקדשים בכל דרך שהיא. יתירה מזו: כיצד מתיישבת דרשת רב חסדא מ"למשחה", הלומד ממילה זו חיוב לאכול באופן מסוים, הנחשב כ"דרך המלכים", עם הסוגיה כאן, הלומדת ממנה היתר לאכול בכל אופן שהוא? לכאורה אלו דרשות הפוכות: על פי האחת "כדרך המלכים

נאמר במשנה: "ובכולן הכהנים רשאיין לשנות באכילתן, לאוכלן צלויין שלוקין ומבושלין, ולתת לתוכן תבלי חולין". בתוספתא (זבחים יד) נשנה דין זה גם לגבי מנחות: "ובכולן רשאיין כהנים לשנות באכילתן: מנחות – ללותתן (לשרותן במים)¹, ולהוציא שמן, ולתת לתוכן תבלי חולין...". הסוגיה עוסקת בבירור החידוש בהלכה זו, והאם יש הגבלה כלשהי על ההיתר לבשל באופנים שונים.

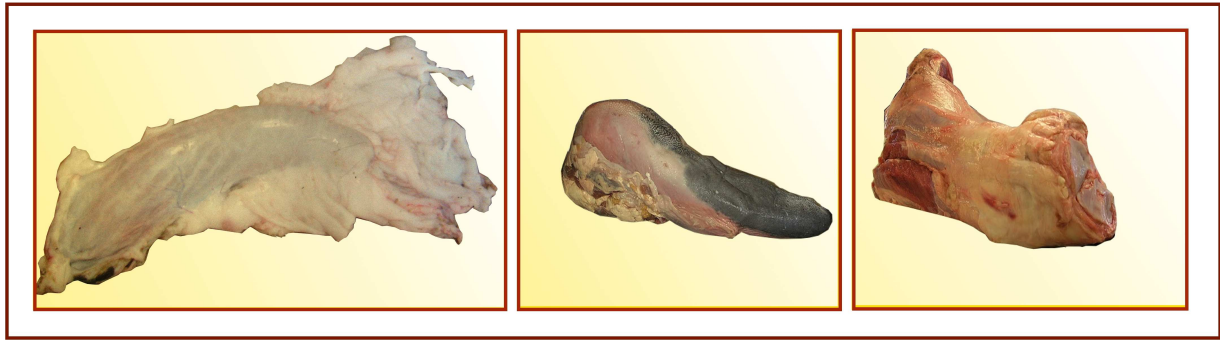
"למשחה" – בכל אופן שהוא, או בצלי דווקא?

הגמ' (צא,א) שואלת על משנתנו "ובכולן כהנים רשאים" וכו': "מאי טעמא?", ועונה: "אמר קרא: 'למשחה' (במדבר יח,ח) – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין". פשוט הדברים, שכשם שהמלכים אוכלים כפי רצונם – כך רשאים הכהנים לאכול בכל אופן שירצו. וכך מפרש ר' עובדיה מברטנורא

7. לא מסתבר שהוחזקו בלשכת הטלאים, שהרי הם קרבן יחיד. ולא יתכן שמדובר בשלמי ציבור הקרבים בחג השבועות, כי לא שייך שיקרב אשם איתם, שאינו קרב ביום טוב, ועוד, ששלמי הציבור לא היו ראויים כלל להקרבה אתמול, ומה בכך שבאו כבר אתמול?

1. באופן שלא יחמיצו, שכן גם שיירי המנחות אסורים בחימוץ (הל' מעשה הקרבנות יב,ד).

– לילה, ומכאן שלא מדובר על זמן הקרבתם, אלא על זמן ביאתם לעזרה. על כך יש להעיר, שלשון "אמש" במקרא אכן נאמרת על הלילה (בראשית יט, לד, שם לא, כט, ועיין מלכים ב-ט, טו, וברד"ק). אבל בלשון המשנה "אמש" נאמר גם על "אתמול" (עיין ערוכין פ"ג מ"ט), ולא מצינו במשנה "אתמול" (עיין גם רש"י בערוכין מג,א ד"ה אמש, פסחים עב,ב ד"ה אמש, ביצה כא,א ד"ה אמש, בכולם פירש שהוא לילה, ובחלק מן המקורות הללו הדבר משתמע מהגמ' ובחלק לא).

זרוע לחיים וקיבה. תמונות הזרוע והלחיים של פרה באדיבות רבי פרץ הכהן רבקהן הי"ו, ארה"ב; תמונת הקיבה של תיש, מן הספר 'מסורת השחיטה והניקור התימני והמרוקאי', באדיבות המחבר, הרב יובל כהן.
מצות עשה לתת לכהנים את הזרוע, הלחיים והקיבה מכל בהמה של חולין. הזרוע (מימין) היא הרגל הקדמית הימנית, הלחיים הם הלסת התחתונה והלשון (באמצע), והקיבה (משמאל) כוללת את החלב שעליה (התמונות מראות רק חלקים מן האברים הללו, ולא את כל מה שצריך לתת לכהן). מצוה זו נוהגת בכל זמן, ולרוב הדעות – אף בחוצה לארץ, אם כי, למעשה לא נהגו לתתם בחו"ל (שולחן ערוך יו"ד סי' סא סכ"א).
בגמרא בחולין נאמר שצריך לאוכלם "צלי בחרדל" כדי לקיים "למשחה – לגדולה", והראשונים דנים כיצד ליישב זאת עם הגמרא כאן, לפיה הדרשה מ"למשחה" מתירה לאכול בכל אופן שהוא.

לשנות ולאכולן שלוקין... ומבושלין... הרשות בידם...".
בשאלת הגמ' גרסתו "מנלן" במקום "מאי טעמא", ופירש: "פירוש, דעיקר מצותן צלי, מדקרי לשארא שינוי. אמר קרא... כדרך שהמלכים אוכלים, וזהו צלי. והכי אמרינן בחולין...". הרי"ד מדייק מלשון המשנה "לשנות באכילתן" שקיימת דרך אכילה מסוימת שהיא הרגילה ואילו דרכים אחרות הן שינוי³. שאלת הגמ' איננה מדוע מותר לאכול בכל אופן שהוא, אלא מה המקור לכך שיש עדיפות לאכילה בצליה. ועל כך התשובה – מ"למשחה", בדיוק כדרשת רב חסדא בחולין. "למשחה" – עניינו אחד: לחקות את דרך המלכים באכילתם.

נמצא שלדעתו דברי משנתנו "ורשאיין הכהנים", אין פירושה שאין כל הבדל בין צורות האכילה השונות, אלא יש עדיפות לכתחילה לאכילה בצליה. אף על פי כן, רשאים הכהנים לשנות מכך אם יחפצו. אפשר שכוונתו דווקא כשאופן הבישול השני חביב עליהם יותר, כדברי תוס' הנ"ל (אם כי, לדעתו אין פסוק המלמד על העדפת המאכל החביב). ונראה יותר שלדעתו מכיוון שעיקר הדין אינו אלא למצוה מן המובחר – מותר לנטות ממנו במקרה הצורך, כגון שמסיבה כלשהי לא נוח לכהנים כעת לצלות⁴.

ג. הרמב"ן (חולין שם): "אינן נאכלין אלא צלי ואינן נאכלות אלא בחרדל – פירוש, לאו דוקא, אלא לומר שנאכלות על השבע ובלפתן כדרך שהמלכים אוכלין. אטו מי שאינו אוכל חרדל אינו נוטל מתנות?... ותנן נמי במסכת זבחים... רשאיין לשנות באכילתן לאכולן שלוקין צלויין

פירושו לחקות את מנהגי האכילה של המלכים (צלי), ועל פי השניה "כדרך המלכים" פירושו החופש לאכול כפי רצונך.

שיטות הראשונים ביישוב הסוגיות

דברי הראשונים מצינו כמה שיטות ביישוב הסוגיות:

א. תוס' בחולין (ד"ה אין): אכילת צלי נחשבת כ"דרך גדולה", ולכן יש לה עדיפות אם הכהן נהנה באותה מידה מכל צורות האכילה, אבל אם הוא נהנה במיוחד מאופן אכילה מסוים – רשאי הוא לאכול כך. נמצא שהדרשה "למשחה – כדרך המלכים" יש לה שני צדדים: צד של כבוד הכהונה, ומטעם זה יש להעדיף את הצלי, הנראה כדרך המלכים; וצד של תענוג לכהנים, ומטעם זה יש להעדיף את המאכל שממנו הכהן נהנה יותר. הגמ' כאן מלמדת שהצד השני קודם לראשון, ולכן מי שאוהב יותר את השלוק והמבושל – יאכלם כך. כך גם דעת הרא"ש (חולין פ"י סי' ו): "באיזה ענין שהוא אוהב יותר יש לו לאכול כדי שיהא נאכל לתיאבון, ואם הוא אוהב בכולן שוה – יאכלנו צלי כדרך מלכים", וכן פסקו הטור (יו"ד סי' סא) והשולחן ערוך (סעיף יב): "הכהן יכול לאכול בכל ענין שערב עליו יותר, ואם כל המטעמים שוים אצלו – יאכלם צלי ובחרדל"².

ב. הרי"ד בפסקיו כאן מגיע למסקנה דומה מבחינה מעשית, אך מפרש את המשנה והגמ' כאן באופן אחר, המבטל את השאלה מעיקרה, וזה לשונו: "ובכולן הכהנים רשאיין לשנות... פירוש: מצות אכילתן היא צלי, ואם רוצים

בראשית הדברים, שמציינת כחידוש שמותר להוציא את השמן ולאכולו בנפרד). ניתן לבאר אחרת את הלשון "לשנות", שאין כוונתה שהאחד רגיל והשני משונה, אלא פירושה "לגוון", כמו במשנה לעיל נו"ב: "שינה באכילתן: הבכור נאכל לכהנים והמעשר לכל אדם" וכי, כלומר, שינה זה מזה.

4. כך ניתן להסביר מדוע נאמר בתורה: "בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו" (ויקרא ח, לא), ולגבי בשר החטאת: "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת בושלה..." (ויקרא ו, כא). התורה לא כתבה לשון צליה, כי אין זה חיוב מדאורייתא, אלא נקטה לשון בישול, הכוללת יותר, וגם צליה נקראת לעיתים בישול (דברים טז, ז, דברי הימים ב, לה, ג).

2. מדיק לשונו "יכול" לעומת "יאכלם" משמע שהרישא אינה אלא היתר ולא ציווי, אבל לשון הרא"ש מוכיחה שגם הרישא היא ציווי, וכן מפורש בלשון ספר הישר להלן הערה 5.

3. עמד בדיוק זה התוס' יו"ט, ופירש שקמשמע לן שניתן לאכול אפילו בצורה משונה, כגון לבשל אחר הצליה וכדומה. הרש"ש פירש כעין דברי הרי"ד, שהצלי הוא דרך אכילתם ושלוק ומבושל הם שינוי, אבל מטעם אחר, שהצלי הוא דרך אכילת המזבח, כלומר, שהיתה הוה-אמינא שיש לאכול את הקרבן כצורתו המוגשת למזבח, ללא כל תוספות כגון מים או תבלין; ושמה משום שאכילת הכהנים היא כעין עבודה, "כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים" (חיזוק לפירושו מהתוספתא במנחות המובאת

ליישב את הסוגיות על ידי חילוק בין זרוע לחיים וקיבה, שחובה לאוכלם צלי בחרדל, לבין אכילת קדשים, שמותרת לכתחילה בכל מאכל. טעם הדבר כדעת תוס', ש"למשחה" כולל שני צדדים, של כבוד ושל תענוג: באכילת מתנות הכהונה מן הקדשים יש מימד של כבוד בעצם העובדה שרק הכהן רשאי לאוכלם, ולכן כאן ראוי להדגיש את צד התענוג, שרצתה התורה שהכהנים ייהנו מכך; ואילו באכילת חולין המותרים לזרים ראוי להדגיש את צד הכבוד והחשיבות, ולכן יאכלום צלי בחרדל דווקא⁷.

תיבול קדשים בתבליני תרומה

המשנה מביאה מחלוקת תנאים בדין תבלינים של תרומה: "ויכולן הכהנים רשאים... ולתת לתוכו תבלי חולין ותבלי תרומה, דברי רבי שמעון. רבי מאיר אומר: לא יתן לתוכו תבלי תרומה, שלא יביא התרומה לידי פסול", כלומר, שלא יגרום לתרומה להיפסל אם לא יספיק לאכול את הקודש עד סוף הזמן הקצוב לו⁸.

הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות הנ"ל) פוסק כר' מאיר, ותמה על כך בלחם משנה⁹. רבים הסבירו זאת על פי הגמ' לעיל ע"א, שקושרת את מחלוקת התנאים כאן לשאלה הכללית של הבאת קדשים לבית הפסול, ובעניינה מצינו סתמי משניות כדעה האוסרת (פסקי הרי"ד כאן; משנה למלך; תוס' יו"ט, חסדי דוד זבחים י"ד, במסקנתו, ועוד)¹⁰. יש שהוסיפו שיקולים מיוחדים כאן: כי ר' מאיר נותן טעם לדבריו (רדב"ז)¹¹, או שקיימא לן (בכתובות נז, א) "הלכה כר' מאיר בגזרותיו" (שפת אמת), או שמספק יש לפסוק לחומר (חסדי דוד).

סיכום

המשנה מתירה לאכול את הקדשים בכל אופן שהוא, והגמ' מביאה מקור לכך מ"למשחה – כדרך המלכים".

ומבושלין, ועלה נמי אתמר 'למשחה' – לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין, אלמא צלי לאו דוקא אלא מטעמים כאשר אהב וזהו דרך מלכים". נראה שלדעתו אין שום עדיפות לצלי, אלא רב חסדא הזכיר זאת כדוגמא בעלמא, ודין "למשחה" אחד הוא – לאכול את המתנות כפי שהוא אוהב. נמצא, שאדם האוהב צלי או מבושל באותה מידה – אינו צריך להעדיף את הצלי כדעת תוס'.

כך גם דעת הרשב"א שם: "הכי קאמר: אינן נאכלות אלא להנאה ולתענוג כדרך שהמלכים אוכלים, וכל אחד לפי מה שהוא אוהב ונהנה יותר". כמו כן כתב הר"ן על הרי"ף, שדברי רב חסדא על הצלי נאמרו "לסתם בני אדם, שהצלי ערב עליהם ביותר", אבל מי שאינו אוהב יותר את הצלי – אין עניין שיאכל צלי (בבית יוסף ביו"ד שם השווה דעת הרשב"א והר"ן לדעת תוס' והרא"ש, אולם בדרכי תשובה שם סקע"ט הבין בדעת הר"ן כאמור)⁵.

ד. הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות י"י) מביא את משנתו כפי שהיא: "ומותר לאכול את הקדשים בכל מאכל, אפילו הכהנים מותרין לאכול חלקם... בכל מאכל, ולשנות באכילתן, ולאכלם צלויים שלוקים ומבושלים...". מאידך, בהל' ביכורים (ט, כב) הביא את דינו של רב חסדא: "ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל, שנאמר 'למשחה', כדרך שהמלכים אוכלים".

נושאי כליו (ר"י קורקוס וכסף משנה בהל' ביכורים; משנה למלך בהל' מעשה הקרבנות) פירשו את דבריו על פי תוס', ש"צלי בחרדל" לאו דווקא, אלא רק למי שאינו מעדיף מאכל אחר, ומאידך "בכל מאכל" גם הוא לאו דווקא, אלא לכתחילה יאכל צלי. המשנה למלך אף מסביר על פי זה את לשון הרמב"ם "אפילו הכהנים": גם כהנים, שנאמר בהם 'למשחה', רשאים לשנות ולאכול באופנים אחרים כשהם טעימים להם יותר⁶.

יש שהבינו שלרמב"ם שיטה חדשה בעניין זה, שדעתו

5. כשיטה זו נראה כבר מספר הישר לר"ת (חלק החידושים, ס' תס): "הא דאמר רב חסדא... לא דווקא... והכי קאמר רב חסדא: מתנות שסתם רוב בני אדם אין אוכלין אלא צלי. אבל אם דעתו של אדם לאכול שלוקין או מבושלין, שזה האדם יערב עליו שלק או בישול יותר מצלי – גם היא מצוה עליו לאכול לפי מה שהוא ערב עליו, דלא הוי עליו כאכילה גסה אלא דרך גדולה... שאם הם הדברים שיעיקרן בישול [כלומר, שרוב בני אדם מבשלים אותם, בכל זאת] אם ערב עליו צלי – מצוה לצלותו ולאכול צלי; ואם היו הדברים שיעיקרן צלי, אם ערב עליו שלק או בישול – מצוה לאכול שלק או בישול". משתמע שאין כל העדפה לצלי, ורב חסדא נקט צלי רק כ"דיבר הכתוב בהווה".

6. פירושים אחרים לרבותא ככהנים, במשנה וברמב"ם: היתה הוה-אמינא שהכהנים, שאכילתם מצוה, יאכלו לשם שמים בלא תענוג (כסף משנה), או בלא תוספת דברים המשנים את טעם הבשר (חזון יחזקאל זבחים י"ד, ושם פירוש נוסף למשנה, שאין רבותא מיוחדת בכהנים, והוזכרו משום הדין בהמשך על תבלי תרומה). בפשטות יש לומר, שכוונת הרמב"ם רק לומר שהתורה לא הגבילה את דרך אכילת הקדשים, ולא מיבעיא באכילת הבעלים, שאינה מצוה (לדעתו, עיין בחזון יחזקאל שם, ולעיל מערכה קלט הערה 3), אלא אפילו באכילת הכהנים, שהיא מצוה, לא מצינו בתורה הגבלה כלשהי (ואולי החידוש בזה לאפוקי מהבנה אפשרית בפסוקים שזכרו לעיל הערה 4, שהתורה ציונה לכהנים לבשל דווקא, או לאפוקי מהבנה שאכילתם צריכה להיות כדוגמת ההקטרה, ראה לעיל הערה 3 בשם הר"ש). ראה לדבר, מכך שהרמב"ם לא הביא את הדרשה מ"למשחה" (בניגוד להל' ביכורים), וכנראה לדעתו זוהי אסמכתא בעלמא, כעין

טעם לכך שהתורה לא הגבילה את אופן האכילה.

7. זבחי צדק תניינא, במדבר יח, ח; 'אדרת המלך', לר' אליהו בוקארה, עמ' קנח; שו"ת שאילת חמדת צבי, ח"ב ס' ג.

8. הרדב"ז (הל' מעשה הקרבנות י"י) מוסיף, שאמנם מסתבר שהכהן יזהר לאכול את הקודש בזמנו, אבל לא ישיג על התבלין שבלע מן הקודש.

9. בגמ' בערובין מ"ב, קיים דיון כיצד יש לפסוק במחלוקת ביניהם, וסיימה ב'תיקו'. שיטת הירושלמי בכמה מקומות שהלכה כר"ש, ושיטת הרמב"ם בזה אינה ברורה (ראה מערכה קעז הערה 22 ומערכה קב הערה 5).

10. עיין במערכה קעז: פסק ההלכה. אולם ראה שם הערה 24, שיתכן שרבי, כותב המשנה, שהזכיר כאן את שמו של ר"מ ולא סתם כמו במקורות האחרים, סובר לחלק בין הנושאים (אולי משום שתרומת תבלין דרבנן).

11. והוסיף טעם, שר' שמעון מיקל משום שלדעתו תרומת תבלין דרבנן (כמבואר בגמ' ע"א), ומשמע שר' מאיר חולק כי לדעתו תרומת תבלין דאורייתא, והרמב"ם לשיטתו שגם גידולי הארץ מלבד דגן תירוש ויצהר חייבים בתרומה מדאורייתא (הל' תרומות ב, א). לפי דרך זו, לשיטת רוב הראשונים שתרומת תבלין דרבנן (עיין 'מקורות וציונים' בהל' תרומות שם) ראוי היה לפסוק כר' שמעון. אלא שדבריו מוקשים, ולא מצינו מחלוקת תנאים בעניין זה, ומהגמ' לעיל ע"ב, משמע שהדבר פשוט שתרומת תבלין דרבנן כשם שתרומת ירק דרבנן (כפי שפסק גם הרמב"ם בהל' ו שם לגבי ירק), והמחלוקת אינה תלויה בזה (ועיין בפני יהושע ראש השנה יב, א, שנקט בדעת הרמב"ם שתרומת תבלין דרבנן כמו תרומת ירק).

צריכים לאכול כפי שהם אוהבים יותר, ללא כל העדפה לצלי, והצלי הובא כדוגמא בלבד (רמב"ן וסיעתו). ד. יש לחלק בין אכילת קדשים, שמותרת בכל אופן, לבין מתנות כהונה של חולין, שיש לאוכלם בצליה דווקא (אחרונים בדעת הרמב"ם).

הלכה כר' מאיר שאין לערב תבליני תרומה בקדשים, מחשש שיפסלו מקוצר זמן האכילה, וזאת בהתאם לדין הכללי שאסור להביא קדשים (ותרומה בכלל זה) לידי חשש פסול.

מערכה רלא. תדיר ומקודש - מי קודם? (צ-ב, צא, א)

את קדימת התדיר מהכתוב במוספי חג המצות: "מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה" (במדבר כח, כג), והרי "אלה" כוללים קרבן חטאת, ככתוב בפסוק הקודם: "ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם". וקדימה זו נאמרה גם לגבי עבודות הדם, שהרי "לכפר עליכם" מוכיח שמדובר בדם המכפר¹. לפיכך כותבים תוס', שהדוגמא לספק בגמ' היא הדוגמא השניה המובאת ברש"י: עולת מוספי ראש חודש (שהם תדירים) לעומת פר העדה (שהוא מקודש)².

הגמ' מביאה ראיה לכך שתדיר קודם למקודש, מכך שתמידין קודמים למוספים, מוספי שבת למוספי ראש חודש, ומוספי ראש חודש למוספי ראש השנה (וכן ראיות נוספות מסוג זה). הגמרא דוחה ראיות אלו, כיון שבכל המקרים הללו גם הקרבן התדיר מקודש: בשבת, למשל, קדושת השבת מקדשת גם את קרבן התמיד, ולא רק את קרבן המוסף, וכן קדושת ראש חודש מועילה גם למוספי השבת³. לאחר מכן, הגמ' מוכיחה שהמקודש קודם מהמשנה

הדבר סותר לכאורה למה שמצינו בזרוע לחיים וקיבה שיש לאוכלם צלי בחרדל דווקא, ומאותו טעם עצמו – "למשחה". כמה שיטות בראשונים ביישוב הסתירה: א. "למשחה" כולל שני עניינים: אכילת צלי כדרך מלכים ואכילה כפי שהאדם נהנה. לכן, מי שהנאתו שוה מכל מיני המאכל – יאכל צלי, ומי שנהנה יותר מבישול אחר – יבשל כרצונו (תוס' ורא"ש; פסק השולחן ערוך). ב. "למשחה" עניינו לאכול צלי דווקא, וזו גם הכוונה כאן, אלא שזו מצוה מן המובחר, והותר לאכול גם באופנים אחרים בשעת הצורך (רי"ד). ג. "למשחה" היינו שהכהנים

במשניות (פט, א) נאמרו שני כללים בקדימת הקרבנות: כל התדיר מחברו קודם את חברו, וכל המקודש מחברו קודם את חברו. הגמ' עוסקת בשאלה: מה הדין כאשר ישנה התנגשות בין שני כללים אלו, כאשר לפנינו שני קרבנות, האחד תדיר והשני מקודש? יש לברר את המקרה שעליו דנה הגמ', ומהי ההכרעה בספק זה. בדברי הפוסקים הרבו לדון בסוגיה זו בקשר לסדר העדיפות בין מצוות שונות הנוהגות למעשה בזמן הגלות, וכדרכנו נתמקד בעיקרי הסוגיה הנוגעים לעבודת המקדש.

המקרה הנדון ומסקנת הסוגיה

רש"י (ד"ה תדיר ומקודש) מביא כדוגמא לספק הנדון, כשיש לפנינו דם עולת התמיד, התדירה, ולעומתו דם חטאת, המקודשת.

תוס' (ד"ה תדיר) סוברים שבמקרה זה אין מקום לספק, וברור שהתמיד קודם, שהרי המשנה בתחילת הפרק לומדת

3. הדין בגמ' על מוסף שבת וראש חודש, וההנחה מעיקרא שקדושת ראש חודש חמורה יותר, צריכים ביאור. רש"י מפרש שראש חודש נקרא מועד, אבל לכאורה אין זה מספיק, שהרי ברור שקדושת השבת חמורה יותר, שיש בה איסור מלאכה, וכפי שאנו אומרים בתפילה "וקדשתו מכל הזמנים". בשיטה מקובצת הוסיף בדברי רש"י, שבקרבן ראש חודש יש שעיר חטאת המכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ובזה קדושתו, כלומר: לא עצם היום מקודש יותר, אלא המוסף מקודש יותר. יש בכך קושי, כי לכאורה על זה לא שייך לתרץ כדברי הגמ': "אטו ראש חודש... למוספי שבת לא אהני", שהרי סוף סוף במוספי השבת אין חטאת (ולכן הקשו תוס' ד"ה תדיר: "תפשוט ממתניתין דתנא מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש", וקושייכם תמוהה לכאורה, שהרי הגמ' אכן פושטת מכאן ודוחה, אבל כוונתם שהגמ' מקשה מתוך השוואה של קדושת היום, בין עולת השבת לעולת ראש חודש, ועל כך תירצה שקדושת היום מועילה גם לקרבנות השבת, ואילו תוס' מקשים מתוך השוואה של קדושת הקרבן, בין עולת השבת לחטאת ראש חודש, ועל כך אין תירוץ הגמ' מועיל).

בטהרת הקודש פירש את הגמ' כך: אמנם קדושת השבת עדיפה, אבל בתירוץ הקודם כבר הסבירה הגמ' שקדושת השבת חלה גם על התמיד, ולכן הגמ' מבינה שתחול גם על מוספי ראש חודש, אבל עדיין אין הגמ' יודעת שגם קדושת ראש חודש תחול על קרבנות השבת, ונמצא שבקרבן ראש חודש קיימות שתי הקדושות, ואילו בקרבן השבת קיימת רק קדושת השבת. הטעם להו-אמינא שרק קדושת שבת חלה על ראש חודש אך לא להיפך, משום שקדושת השבת קביעה וקיימא, ואילו קדושת ראש חודש תלויה במעשה בני אדם, ולכן אינה חלה אלא על מה שעשו מחמת ראש חודש (ש"ת אפרקטא דעניא ח"א סי' טז).

1. בפשטות, כוונת תוס' שהדבר ברור שהתמיד קודם לחטאת מפני תדירותו, ואם כן יש לשאול על תוס': מדוע הגמ' אינה פושטת את הספק מן הפסוק "מלבד עולת הבוקר"? ואם זהו דין מיוחד בקרבן התמיד, שיהיה ראשון לכל הקרבנות, כיצד הגמ' בהמשך מנסה לפשוט את ספקה מקדימת התמיד למוסף? יש מסבירים, שאכן לתמיד דין מיוחד מפני תדירותו הרבה, אך זאת ביחס לחטאת רגילה, או חטאת מוסף של פסח, אבל ספק הגמ' הוא בתדיר ומקודש שאין הפרש גדול בתדירותם, כגון מוסף ראש חודש ופר העדה, או תמיד לעומת מוסף שבת (זרע יצחק; מים קדושים).

כיוון אחר בהסברת תוס' כתב בעולת שלמה (והרחיב בדברי בחמדת דניאל): אמנם פשוט שהתמיד קודם לחטאת, אבל לא מפני תדירותו, אלא מפני שמדובר בחטאת שאין לה עדיפות של "מקודש". הדוגמא שכתב רש"י איננה תמיד לעומת חטאת גרידא, אלא לעומת חטאת המוספין דווקא (כהגהת השטמ"ק אות כה), והטעם, שאם מדובר בחטאת יחיד – הרי בוודאי התמיד קודם לה, שכן קרבן ציבור קודם לקרבן יחיד (הוריות יג, א). ועל כך אומרים תוס', שאין ספק שעולת התמיד קודמת לחטאת המוספין, מפני שחטאת המוספין באה כתוספת לעולתו, ומכיוון שעולת התמיד קודמת לעולת המוספין – ממילא קודמת גם לחטאתם, כמבואר בסוף תוס'. הגמ' מנסה לפשוט את הספק מקדימת התמיד למוסף, משום שבהוה אמינא סברה שגם עולת המוספין מקודשת מן התמיד.

2. הטעם שנקט רש"י "פר העדה", ולא סתם חטאת, מפני שבמוסף ראש חודש יש פר עולה, ויש כאן צד נוסף להעדיף את העולה על פני כבשה או שעירה של חטאת, ולכן נזקק רש"י לפר חטאת דווקא (טהרת הקודש). טעם אחר: לפר העדה קדושה מיוחדת, מפני שדמו נכנס להיכל (גמ' לעיל פא, ב): "מצוה להקדים פנים לחוץ".